

**ІНТЕНСИВНЕ КРУПНОТОВАРНЕ ВИРОБНИЦТВО
ТВАРИННИЦЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ –
ЗАПОРУКА ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У ГАЛУЗЬ**

**Є.В. Руденко, Е. К. Кравцов, Л.І. Кукла, З.А. Поладян, Д.П. Глущенко,
К.В. Міненко, А.І. Трончук, В.В. Бовсуновський**
Інститут тваринництва УААН

У статті викладено результати розробок і досліджень щодо обґрунтування основних виробничих параметрів і нормативів поголів'я та продуктивності тварин, виробництва різних видів продуктів тваринництва, заготівлі та потреби в кормах, потреби в землі та структури посівних площ, кількості техніки для кормовиробництва, собівартості та економічної ефективності у крупнотоварних фермах із виробництва молока, яловичини, свинини і продукції вівчарства.

**молоко, яловичина, свинина, продукція вівчарства, інвестиції,
собівартість, прибуток, окупність**

Нинішній рівень розвитку агропромислового сектору України залишається незадовільним. Це зумовлює нагальну потребу в інвестиційних ресурсах. Інвестиції мають першочергове значення для розвитку вітчизняного сільськогосподарського виробництва, з їх допомогою зміцнюється матеріально-технічна база сільськогосподарських підприємств, здійснюється розширене відтворення основних засобів. Якщо у 1990 році інвестиції в основний капітал сільського господарства за рахунок усіх джерел фінансування становили близько 11,8 млрд. грн (у порівняльних цінах 1996 року), то у 2000-2004 роках вони коливались у межах від 0,5 до 3,3 млрд. грн [1]. Наслідком недостатнього рівня іноземних і вітчизняних інвестицій та скорочення державного фінансування капітальних вкладень в аграрний сектор стало зниження фондозабезпеченості й фондівіддачі, технічної та енергетичної оснащеності, уповільнення оновлення основних засобів.

Пожвавлення інвестиційної активності можливе лише за умови підвищення економічної ефективності інвестиційних проектів. Від ефективності діяльності самих підприємств значно залежить розвиток та ефективна віддача інвестиційних ресурсів і організація економічного механізму інвестування в аграрній сфері АПК. За умов ринкової економіки критерієм для визначення економічної ефективності інвестицій може виступати тільки прибуток [2]. Ігнорування цього визначення здатне викликати значні економічні втрати. Як наслідок, основними факторами, що мають найбільший вплив на величину інвестиційних потоків у галузі, є показники фондівіддачі та рівень рентабельності. Обсяги інвестицій в основний капітал сільськогосподарських підприємств знаходяться у прямій залежності від показника фондівіддачі на 93 % при інших незмінних умовах, а рівня рентабельності – 35 % [1].

Треба зауважити, що за останні роки фондівіддача аграрних підприємств у середньому становила 0,30 грн, рентабельність – 5 %, а обсяг капітальних інвестицій – 1, 35 млрд грн. Для порівняння, обсяг капітальних інвестицій у промисловість за цей період перевищив аналогічний показник у сільському господарстві у 8 разів.

Таким чином, для збільшення обсягів інвестицій в основний капітал аграрних підприємств, потрібно підвищити фондівіддачу і рівень рентабельності

до 30–50 %, тобто до рівня, який склався у промисловості, а також який мали сільськогосподарські підприємства до початку проведення аграрної реформи, в умовах крупнотоварного виробництва.

Попередні роки досліджень відділу економіки Інституту тваринництва УААН значною мірою були спрямовані на визначення параметрів ефективного виробництва тваринницької продукції в умовах планової економіки. Нині в Україні оптимальне рішення завдань, пов'язаних з ефективною організацією виробництва тваринницької продукції, потребує досліджень в умовах упровадження сучасних інтенсивних технологій та ринкових відносин.

Метою даних досліджень є визначення виробничих параметрів та нормативів спеціалізованих тваринницьких ферм, дотримання яких забезпечує ефективність виробництва, необхідну для поживлення інвестиційної активності в аграрному секторі.

Матеріали і методи досліджень. Робота проводилась розрахунково-конструктивним методом, статистико-економічним, балансовим і економіко-математичним, шляхом розробок математичних моделей і задач та вирішення їх на ПЕОМ.

Результати досліджень. Для досягнення поставленої мети нами були проведені розробки по організації ферм з виробництва молока, яловичини, свинини та продукції вівчарства.

Вітчизняна й зарубіжна практика господарювання свідчить, що в умовах ринкових відносин одержувати високоякісну дешеву конкурентоспроможну продукцію з мінімальними затратами кормів, виробничих засобів та праці можливо лише на великих фермах із високою концентрацією виробництва на основі використання сучасних енергозберігаючих технологій.

Зважаючи на це, організацію виробництва, розрахунки параметрів та нормативів вели для крупнотоварних ферм в умовах інтенсивного виробництва, реконструкції існуючих виробничих приміщень та споруд, на власній кормовій базі.

Зокрема, розробки проведено для молочної ферми на - 1200 корів, свинарської - на 1200 основних свиноматок, вівчарської на 1000 вівцематок та ферми з вирощування на м'ясо молодняку великої рогатої худоби на 1000 голів.

Інтенсифікація виробництва на молочній фермі передбачає:

- щорічне уведення (ремонт стада) до основного стада 30 первісток на 100 корів із надоем молока не менше середнього по стаду;
- отримання телят від корів на 100 корів не менше 90 голів, а всього 120 голів на 100 середньорічних корів із урахуванням одержання приплоду від первісток, що вводяться в основне стадо;
- одержання надоїв 8000 кг молока на 1 корову за рік, середньодобових приростів телиць на рівні 700-750 грамів і бугайців на відгодівлі – 800 грамів, а їх здавальної живої маси – відповідно 430 і 450 кг.

На фермі з вирощування та відгодівлі на м'ясо молодняку великої рогатої худоби:

- щорічну закупівлю 1000 голів бугайців у 20-30 денному віці живою масою 1 голови 50 кг;
- одержання середньодобових приростів бугайців на рівні 800 грамів і їх здавальної живої маси на м'ясо 450 кг. Така інтенсивність вирощування молодняку великої рогатої худоби дасть змогу досягти живої маси бугайців при реалізації на м'ясо у віці 17-18 місяців.

На фермі з виробництва свинини:

- одноразову закупівлю 1200 голів ремонтних свинок;
- щорічне уведення (ремонт стада) до основного стада свиней 25 перевіряємих свиноматок на 100 основних, для цього необхідно відбирати у 2-місячному віці 1200 свинок з метою подальшого одержання із них 600 перевіряємих маток;

- отримання 2,2 опоросу на 1 основну і один опорос на перевіряєму свиноматку за рік. Вихід поросят на опорос від основної матки не менше 9,5 голови, а від перевіряємої – 8,5 голови, одержання поросят на 1 основну свиноматку, із врахуванням поросят від перевіряємих маток - 25 голів;

- одержання середньодобових приростів молодняку свиней від народження до реалізації на м'ясо 500 грамів, у тому числі на відгодівлі - 700 грамів.

На фермі по виробництву продукції вівчарства:

- придбання одноразово 1000 ярок старше 1 року і 25 баранів-плідників;
- щорічне введення (ремонт стада) до основного стада 20 ремонтних ярок на 100 вівцематок, з настригом вовни не меншим середнього по стаду і з живою масою 1 голови 60 кг;

- отримання ягнят у середньому 110 голів від 100 вівцематок;

- одержання настригів вовни в середньому по стаду – 5,0 кг, у т.ч. від баранів-плідників – 8,0 кг, від вівцематок – 4,8 кг, від ярок старших 1 року – 5,0 кг, баранів старших 1 року – 6,0 кг;

- одержання середньодобових приростів від ярок до 1 року по 200 г, від баранців до 1 року – 250 г і їх здавальної живої маси відповідно 50 і 60 кг. Така інтенсивність вирощування молодняку овець дасть змогу отримати 39-40 кг приросту з розрахунку на 1 вівцю та досягти живої маси ремонтних ярочок при першому їх осіменінні 50 кг у віці 8-9 місяців.

При цьому, підприємство може забезпечити високоякісним ремонтним молодняком не лише власні потреби, а й реалізувати щорічно 320 голів ремонтних ярок в інші підприємства і населенню.

Для забезпечення зазначених рівнів продуктивності тварин визначено річні витрати кормів та їх структуру для всіх видів тварин. В основу цих нормативів покладено норми потреби за поживними речовинами і раціони годівлі різних статевовікових груп тварин з урахуванням їх продуктивності, сезонів року (зимовий і літній), системи утримання, біологічних і фізичних втрат кормів при зберіганні та використанні, енерговитрат на вирощування зернофуражних і кормових культур та виробництво кормів та інші.

Для отримання 8000 кг надою молока необхідно заготовляти на 1 корову на рік до 87 ц кормових одиниць; на середньорічну голову телиць і бугайців на відгодівлі при середньодобових приростах 750 – 800 грамів потрібно по 25-26 ц кормових одиниць, з відповідною структурою кормів за поживністю та витратами їх на 1 ц молока – 0,91 ц корм. од, на 1 ц приросту ремонтних телиць на рівні 9,0–9,3 ц і бугайців на відгодівлі – 8,0–8,4 ц кормових одиниць.

Для одержання 800 грамів середньодобового приросту бугайців на вирощуванні та відгодівлі необхідно заготовляти на середньорічну голову по 24,5 ц кормових одиниць з відповідною структурою кормів за поживністю та витратами їх на 1 ц приросту до 8,4 ц кормових одиниць.

Для одержання середньодобових приростів молодняку свиней на рівні 500 грамів необхідно заготовляти 125 ц кормових одиниць на 1 основну свиноматку зі шлейфом на рік, з витратами їх на 1 ц приросту до 5,5 ц кормових одиниць.

Для одержання настригів 5,0 кг вовни і приростів 38 – 40 кг на 1 вівцю необхідно заготовляти на голову на рік 6,4 ц кормових одиниць, з витратами кормів на 1 ц вовни 50,0 ц і на 1 ц приросту – 10,0 ц кормових одиниць.

На основі розроблених річних нормативів заготівлі і структури кормів для ферм, запропонованих розмірів і напрямів спеціалізації, визначено загальний розмір фуражного фонду (табл. 1).

1. Потреба в кормах для тваринницьких ферм з виробництва продукції

Показники	Ферми з виробництва			
	молока	яловичина	свинина	продукція вівчарства
Всього кормів, тонн. корм.од	16772	3470	16110	960
у т.ч. в натурі, тонн:				
комбікорми	5700	950	15960	215
силос	14215	3800	-	681
сіно	6452	580	-	290
сінаж	3546	900	-	164
солома	778	700	-	35
зелені корми	9798	2710	-	1611
молоко незбиране	489	56	221	-
молоко збиране	768	-	577	-

Потрібно зауважити, що використання концентрованих кормів має бути тільки у вигляді комбікормів, які за складом відповідають потребам певних статевовікових груп тварин, а також повноцінністю та забезпечувати заплановану продуктивність. Згодовування усіх видів кормів, включаючи й комбікорми, повинно бути у складі повнораціонних кормосумішей, які забезпечують повну потребу тварин у поживних речовинах у залежності від їх продуктивності, фізіологічного стану, періоду лактації та статевовікового складу.

На тваринницьких фермах, відповідно до вищезазначених розмірів і напрямів спеціалізації виробництва, при урожайності з 1 га посіву зернових культур у середньому 33-34 ц, кукурудзи на силос -260 ц, багатокomпонентних однорічних трав на сіно – 35 ц, на силос і зелений корм – 180 ц, багаторічних трав на сіно – 45–50 ц, на зелений корм і сінаж - 280 ц, для отримання повного обсягу фуражного фонду потрібна наступна кількість ріллі: з виробництва молока – 4500 га, яловичини - 665 га, продукції вівчарства – 219 га. Враховуючи, що на фермах із виробництва свинини організація кормової бази здійснюється за рахунок покупних комбікормів, наявність ріллі не передбачається.

З урахуванням особливостей організації кормовиробництва для різних напрямів спеціалізації ферм визначена структура посівних площ (табл. 2).

Для забезпечення вирощування потрібної кількості різних видів зернофуражних і кормових культур та заготівлі кормів за показниками технологічних карт визначено повний набір силових і робочих машин та обладнання, технічних і транспортних засобів для комплексної механізації робіт з підготовки ґрунту, сівби, догляду за посівами та збирання урожаю у кормовиробництві з урахуванням оптимальних агротехнічних строків і часу виконання кожного виду робіт та операцій протягом року, норм виробітку сільгоспмашин і збиральної техніки, змінності її роботи (2 зміни - не більше 12-16 годин на добу), коефіцієнту технічної готовності та ін.

2. Структура посівних площ

у відсотках

Культури	Ферми з виробництва		
	молока	яловичини	продукції вівчарства
Зернові – всього	35,6	31,9	20
Кормові – всього	64,4	68,1	80
у т.ч. кукурудза на силос і з/корм	13,7	26,3	16
однорічні трави	13,6	4,5	21
багаторічні трави	37,1	37,3	43

Витрати на придбання техніки для кормовиробництва, згідно з нормою, повинно становити для ферм зазначених розмірів: з виробництва молока – 17878 тис. грн; яловичини – 1547 тис. грн; продукції вівчарства – 451 тис. грн.

Загальні витрати на створення ферм, враховуючи вартість придбання нетелей, бугайців, свинок, ярок і баранів-плідників, а також будівництво і реконструкцію їх становить: з виробництва молока - 54378 тис. грн, яловичини – 5417 тис. грн, свинини – 27240 тис. грн і виробництву продукції вівчарства – 1610 тис. гривень.

За умови досягнення наміченого розміру кормозабезпечення, поголів'я тварин і їх продуктивності на фермах стане можливим досягнення значного обсягу виробництва продукції (табл 3).

3. Виробництво і реалізація продукції в різних видах тваринницьких ферм

у тоннах

Показники	Ферми з виробництва			
	молока	яловичини	свинини	продукції вівчарства
Зерно: виробництво	5350	854	-	192
у т.ч. на корм	4680	777	-	171
Молоко: виробництво	9600	-	-	-
у т.ч. на продаж	9110	-	-	-
на випоювання	490	-	-	-
М'ясо всього: виробництво	473	377	2725	58
реалізація	484	424	2689	63
Продаж поросят населенню, голів	-	-	1370	-
Вовна: виробництво	-	-	-	7,5
реалізація	-	-	-	7,5

Для кожної ферми розроблено і обґрунтовано параметри собівартості виробництва 1 ц продукції. Собівартість 1 ц молока визначена на рівні 70 грн, 1 ц приросту телиць – 718 грн і бугайців – 618 грн, свиней – 556 грн, овець – 505 грн і вовни – 2527 грн.

В умовах діючих нині цін реалізації визначена можлива загальна сума виручки, прибутку і рівня рентабельності по кожній фермі, а також строки окупності капіталовкладень у створення тваринницьких ферм (табл. 4).

4. Економічна ефективність виробництва

Показники	Ферми з виробництва			
	молока	яловичини	свинини	продукції вівчарства
Реалізація м'яса, тонн	484	424	2689	63
Виручка всього, тис. грн	5324,0	4664	32268	756
Собівартість усього, тис. грн	3267,0	3167	22077	318,1
Прибуток усього, тис.грн	2057,0	1497	10191	437,9
Рентабельність м'яса, %	63,0	47,3	46,2	137,7
Реалізація молока, тонн	9110	-	-	-
Виручка всього, тис. грн	14457	-	-	-
Собівартість усього, тис. грн	6377,0	-	-	-
Прибуток усього, тис.грн	8080,6	-	-	-
Рентабельність молока, %	126,7	-	-	-
Реалізація вовни, тонн	-	-	-	7,5
Виручка всього, тис. грн	-	-	-	97,5
Собівартість усього, тис. грн	-	-	-	189,5
Прибуток усього, тис.грн	10137,6			-92,0
Рентабельність вовни, %	105,1	-	-	-48,5
Прибуток по фермі, тис.грн	10137,6	1497	10191	345,9
Рентабельність усього по галузі,%	105,1	47,3	46,2	68,1
Витрати на створення ферм, тис.грн	54378	5417	27240	1610
Строк окупності, років	5,4	3,6	2,7	4,7

Співвідношення витрат і доходів, яке досягається при визначеному рівні інтенсивності ведення виробництва, характеризується високими показниками прибутку та рівня рентабельності.

За таких умов, сільськогосподарський сектор за рівнем привабливості інвестицій буде здатний скласти конкуренцію деяким промисловим галузям.

Проведені розробки на прикладі різних типорозмірів тваринницьких ферм дають можливість визначити питомі виробничі параметри та нормативи виробництва різних видів продукції тваринництва (табл. 5).

При організації виробництва молочного скотарства на фермі з поголів'ям 1200 корів з повним оборотом стада на власній кормовій базі на 100 га кормової площі щільність поголів'я великої рогатої худоби становить 78,3 голови, у т.ч. корів – 26,7 голови, виробництво молока – 2133 ц, реалізація м'яса великої рогатої худоби в живій масі – 108 ц при заготівлі кормів по 35,2 ц корм.од з 1 га посіву зернофуражних і кормових культур.

На фермах по відгодівлі бугайців на 1000 голів щільність поголів'я молодняку великої рогатої худоби на 100 га ріллі становить 194 голів, реалізація яловичини – 640 ц при заготівлі кормів з 1 га посіву по 47,8 корм. од

На свинарських фермах з поголів'ям 1200 свиноматок, які мають землю (2820 га землі), щільність поголів'я становить 582 голів, у т.ч. основних свиноматок – 43 голови, виробництво м'яса – 950 ц при заготівлі кормових і зернофуражних культур по 43,3 ц корм. од з 1 га.

5. Основні виробничі параметри і нормативи тваринницьких ферм на 100 га кормової площі

Показники	Ферми з виробництва			
	молока	яловичини	свинини	продукції вівчарства
Чисельність поголів'я, голів:				
велика рогата худоба – всього	78,3	194	-	-
у т.ч. корови	26,7	-	-	-
свині – всього	-	-	582	-
у т.ч. основні свиноматки	-	-	43	-
вівці – всього	-	-	-	970
у т.ч. вівцематки	-	-	-	460
Виробництво, ц: молока	2133	-	-	-
м'яса	108	640	950	290
вовни	-	-	-	34
Заготівля кормів, ц корм. од	3519	4780	4330	4200

На вівчарських фермах із поголів'ям 1000 вівцематок щільність поголів'я становить всього овець – 970 голів, у т.ч. вівцематок – 460 голів, виробництво баранини – 290 ц, вовни – 34 ц при заготівлі з 1 га кормової площі по 42 ц корм.од.

Висновок. Економічно ефективним, інвестиційно-привабливим має бути виробництво: молока на фермах із поголів'ям 1200 корів при надоях 8 тис. кг від 1 корови за рік, яловичини – на фермах - 1000 голів молодняку великої рогатої худоби при середньодобових приростах 800 г, свинини -1200 основних свиноматок при виробництві на 1 свиноматку 23 ц приросту за рік, продукції вівчарства – на фермах 1000 вівцематок при настригах вовни 5 кг і приросту 39 кг за рік.

Бібліографічний список

1. Ланченко Є. Факторний аналіз впливу ефективності господарювання на розвиток інвестиційних процесів в аграрних підприємствах//Економіка АПК. – 2006.-№5.-С. 23-24.

2. Ример М.И., Касатов А.Д., Матиенко Н.Н. Экономическая оценка инвестиций; Под общ. ред. М. Римера – СПб.: Питер, 2006. –480 с.

ИНТЕНСИВНОЕ КРУПНОТОВАРНОЕ ПРОИЗВОДСТВО ЖИВОТНОВОДЧЕСКОЙ ПРОДУКЦИИ - ЗАЛОГ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ В ОТРАСЛЬ

Е.В. Руденко, Э.К. Кравцов, Л.И. Кукла, З.А. Поладян, Д.П. Глущенко, К.В. Миненко,
А.И. Трончук, В.В. Бовсуновский, Институт животноводства УААН

В статье изложены результаты разработок и исследований по обоснованию основных производственных параметров и нормативов поголовья и продуктивности животных, производства разных видов продуктов животноводства, заготовки и потребности в кормах, потребности в земле и структура посевных площадей, количества техники для кормопроизводства, себестоимости и экономической эффективности в крупнотоварных фермах по производству молока, говядины, свинины и продукции овцеводства.

INTENSIVE LARGE-SCALE ANIMAL PRODUCTION – BASIS OF GETTING INVESTMENTS TO THE BRANCH

E.V. Rudenko, E.K. Kravtsov, L.I. Kukla, Z.A. Poladyan, D.P. Gluschenko, K.V. Mynenko,
A.I. Tronchuk, V.V. Bovsunovskyy, Institute of animal science UAAS.

In article the results of developments and investigations aimed to ground basic production parameters and normatives for large farms specialized in dairy beef pork and sheep production are prefluted.